

NASIONALE SENIOR CERTIFIKAAT-EKSAMEN
NOVEMBER 2017

LANDBOUBESTUURSPRAKTYKE

NASIENRIGLYNE

Tyd: 3 uur

200 punte

Hierdie nasienriglyne word voorberei vir gebruik deur eksaminatore en hulpeksaminatore. Daar word van alle nasieners vereis om 'n standaardiseringsvergadering by te woon om te verseker dat die nasienriglyne konsekwent vertolk en toegepas word tydens die nasien van kandidate se skrifte.

Die IEB sal geen gesprek aanknoop of korrespondensie voer oor enige nasienriglyne nie. Daar word toegegee dat verskillende menings rondom sake van beklemtoning of detail in sodanige riglyne mag voorkom. Dit is ook voor die hand liggend dat, sonder die voordeel van bywoning van 'n standaardiseringsvergadering, daar verskillende vertolkings mag wees oor die toepassing van die nasienriglyne.

AFDELING A**VRAAG 1**

1.1	1.1.1	A	B	C	B
	1.1.2	A	B	C	D
	1.1.3	A	B	C	D
	1.1.4	A	B	C	D
	1.1.5	A	B	C	D
	1.1.6	A	B	C	B
	1.1.7	A	B	C	D
	1.1.8	A	B	C	D
	1.1.9	A	B	C	D
	1.1.10	A	B	C	D

1.2	1.2.1	I
	1.2.2	E
	1.2.3	J
	1.2.4	C
	1.2.5	G

1.2.6	D
1.2.7	L
1.2.8	K
1.2.9	H
1.2.10	A

1.3	1.3.1	Gemengde veld
	1.3.2	Monokultuur
	1.3.3	Kleinskaals
	1.3.4	Droëland/Natuurlike besproeiing
	1.3.5	Seisoensarbeider
	1.3.6	Begroting
	1.3.7	Kwitansie
	1.3.8	Beheerde bemarking
	1.3.9	Vleisinspeksie
	1.3.10	Sterilisasie

AFDELING B**VRAAG 2 PLAASBEPLANNING (FISIES EN FINANSIEEL)****2.1 2.1.1 Voordele en nadele van die gebruik van hoë vlakke van tegnologie**

Voordele:

- Meer presiese aanwending van insette
- Minder verkwisting
- Beter produksie
- Tydbesparing
- Beter bestuur
- Beter opbrengs
- Versameling en stoor van data

Nadele:

- Duur tegnologie
- Hoër vlakke van bestuur word vereis
- Risiko van meganiese falings
- Verminderindiensneming – toenemende werkloosheid

2.1.2 VIER faktore wat 'n boer moet oorweeg wanneer daar op die vlak en tipe tegnologie besluit word

- Plaasgrootte
- Kapitaal beskikbaar
- Produksiedoelwitte
- Masjineriekoste
- Beschikbaarheid van rugsteundiens
- Arbeidskoste
- Toename in produksie en/of opbrengs
- Beschikbare kennis en vaardighede
- Werkskapasiteit van masjinerie
- Vaardighede van werkers
- Terrein
- Tipe onderneming

2.1.3 DRIE belangrike aspekte van personeelopleiding

- Instandhouding van die toerusting
- Veiligheidsvereistes
- Korrekte bedryfsprosedures
- Voorkoming en hantering van probleme
- Rekenaargeletterdheid

2.2 2.2.1 VIER hoofipes hulpbronninligting op 'n plaaskaart ingesluit

- Tipes grond
- Plantegroei
- Waterbronne
- Topografie

2.2.2 VIER faktore wat grondbewerkbaarheid bepaal, plus belangrikheid daarvan

- Gronddiepte – vlak grond is nie bewerkbaar nie
- Grondtekstuur – beïnvloed waterhouvermoë van die grond
- Klipperigheid – min tot geen klippe is ideaal
- Helling – plat tot sagte helling is bewerkbaar
- Dreinerings of waterdra-kapasiteit – deurdrenkte grond is gewoonlik nie bewerkbaar nie

2.3 2.3.1 VIER voordele van 'n gemengde boerderystelsel

- Verwatering van risiko/diversifisering van risiko
- Deling van hulpbronne
- Produkte of nuwe produkte van een onderneming kan 'n ander een ondersteun
- Optimale gebruik van grond
- Groter geleentheid vir inkomstegenerering
- Groter verspreiding van inkomste deur die jaar
- Meer produkte om te verkoop

2.3.2 TWEE ondernemings vir 'n gemengde boerderystelsel, met verduideliking

Voorbeelde: Vleis en mielies; vleis en weiding; melk en weiding

- Ondernemings moet by gegewe toestande pas (veld, bewerkbare grond)
- Ondernemings moet mekaar komplementeer

2.4 2.4.1 Verhouding tussen temperatuur en plantegroei

- By baie lae temperatuur is plantegroei minder
- By baie hoë temperatuur is plantegroei minder
- Groei is die hoogste by die optimale temperatuur
- Elke tipe plant het sy eie optimale temperatuur vir groei

2.4.2 Optimale temperatuur vir kweek van broccoli en mielies

- Broccoli = 15 °C
- Mielies = 25 °C

2.4.3 Tyd van die jaar om broccoli en mielies te plant, met verduidelikings

- Broccoli – plant in koel seisoen, byvoorbeeld herfs, want dit vereis koeler temperatuur
- Mielies – plant in warm seisoen, byvoorbeeld lente en somer, want dit vereis warmer temperatuur

2.4.4 Impak van temperatuurstyging op produksie van broccoli en mielies, met verduideliking

- Broccoli sal swaarder kry vanweë die voorkeur daarvan vir laer temperatuur
- Mielies sal beter doen aangesien dit hoër temperatuur weerstaan, alhoewel groei minder sal wees
- Verander plant datum
- Broccoli kan dalk nie in sekere areas groei nie
- Algemene afname in produksie a.g.v. hoër temperatuur

2.5 2.5.1 Heleplaas-begroting en 'n ondernemingsbegroting

Heleplaas-begroting	Ondernemingsbegroting
<ul style="list-style-type: none"> • Bevat die verwagte inkomste, uitgawes en wins van 'n gegewe plaasplan • Word gebruik om die wins-gewendheid van 'n hele plaas te beraam 	<ul style="list-style-type: none"> • Bevat die verwagte inkomste en uitgawes wat verband hou met 'n bepaalde onderneming (beide vaste en veranderlike koste)

2.5.2 Definisie vir 'n kontantvloei-begroting

- 'n Beraming van alle kontantontvangste en alle kontantuitgawes wat na verwagting gedurende 'n sekere tydperk sal voorkom
- Beramings kan maandeliks, tweemaandeliks of kwartaalliks gedoen word en kan nieplaasinkomste en -uitgawes sowel as plaasitems insluit

2.5.3 Redes vir swak kontantvloei in 'n plaasonderneming

- Seisoenale bemarking en inkomste
- Onverwagte uitgawes
- Niebetaling vir goedere verkoop
- Swak finansiële beplanning
- Diefstal
- Swak oes opbrengs

VRAAG 3 **ENTREPRENEURSKAP, OPTEKENING, BEMARKING, BESIGHEIDSBEPANNING EN GEORGANISEERDE LANDBOU**

3.1 3.1.1 **Netto wins vir BOER A**

- Totale inkomste = R124 000
- Totale uitgawes = R84 000
- Netto wins = R124 000 – R84 000
= R40 000

3.1.2 **Netto wins vir BOER B**

- Totale inkomste = R137 000
- Totale uitgawes = R81 000
- Netto wins = R137 000 – R81 000
= R56 000

3.1.3 **Sukcesvolste boer, met DRIE redes**

- BOER B
- Hoër inkomste vanweë groter wol- en misverkope
- Laer uitgawes vanweë kleiner besteding aan voer
- Bestee meer geld aan instandhouding
- Bestee meer op veeartsenykunde en dieregesondheid

3.2 3.2.1 **Definisie van waardevermindering**

- Die vermindering in die waarde van 'n bate met tyd, gewoonlik vanweë slytasie

3.2.2 **Berekening van gemiddelde waardeverminderingswaarde per jaar**

- Waardevermindering = $\frac{(\text{Kosprys} - \text{Herwinningswaarde})}{\text{Lewensduur}}$
= $\frac{(800\,000 - 80\,000)}{10}$
= R72 000 per jaar

3.3 3.3.1 **Balansstaat 12 September 2017**

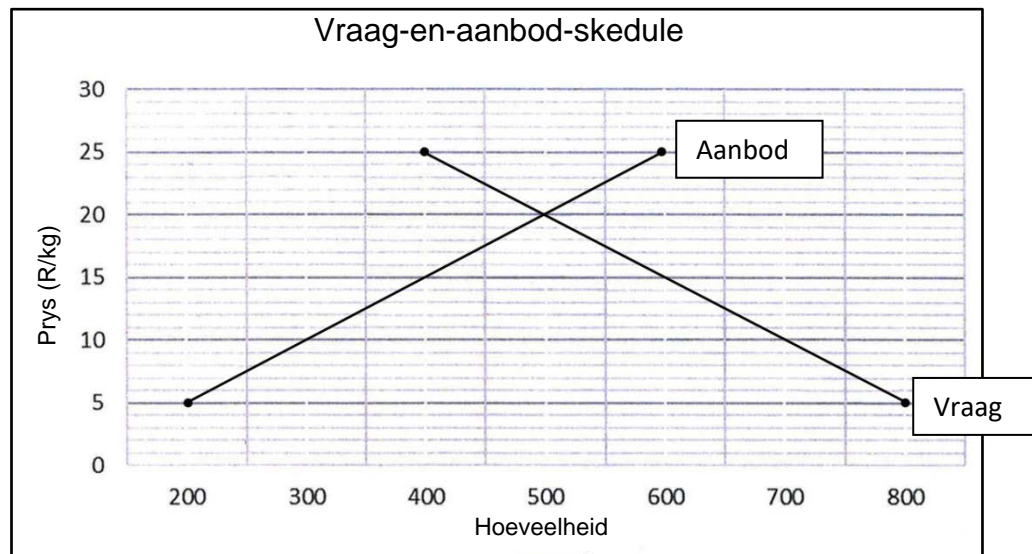
BATES	WAARDE
Vaste bates	
Plaas	R1 300 000
Plaashuis en skure	R870 000
Bedryfsbates	
Kontant voorhande	R60 000
Voorraad saad	R100 000
Saldo in die bank	R32 000
TOTALE BATES	R2 362 000
LASTE	WAARDE
Langtermynlaste	
Uitstaande banklening	R450 000
Bedryfslaste	
Saad by bure geleen	R50 000
Rekening by plaaslike koöperasie	R28 000
TOTALE LASTE	R528 000
NETTO WAARDE	R1 834 000

3.3.2 Redes om skuld te betaal

- Skuld verminder netto waarde
- Beïnvloed vermoë om onderneming uit te brei en lenings te verkry
- Skuld loop rente en kos meer
- Bates is veiliger

3.4 3.4.1 Beskrywing van verhouding tussen produkprys, produk vraag en produkaanbod

- By lae produkpryse is vraag hoog, maar aanbod is laag. Gevolglik 'n tekort aan produk wat pryse hoër sal druk
- By hoë produkpryse is vraag laag, maar aanbod is hoog. Gevolglik 'n surplus van produk wat produkpryse laer druk

3.4.2

Puntetoekenning:

- Grafiektitel
- Etiket vir X-as
- Etiket vir Y-as
- Aanbodkromme
- Vraagkromme

3.4.3 Produkprys by die punt van markewewig R20/kg**3.4.4 TWEE redes vir produktekort**

- Droogte
- Plae en siektes
- Skade vanweë brand
- Diefstal
- Lae pryse – boere het nie geplant nie
- Seisoenale tekorte

3.4.5 Vryemarkstelsel of beheerde bemarking en verduideliking

Vryemark – pryse word deur markelemente beheer, d.w.s. vraag en aanbod, nie deur regering vasgestel nie

3.5 3.5.1 SES hoofafdelings of -komponente van 'n sakeplan

- Uitvoerende opsomming
- Maatskappybeskrywing
- Beskrywing van produkte/dienste
- Markontleding en bemarkingsplan
- Produksie- en implementeringsplan
- Organisasie en bestuursplan
- Finansiële plan en projeksies

3.5.2 Noodsaaklikheid daarvan om sakeplan op te stel wanneer jy vir 'n lening aansoek doen

- Help om befondsingsvereistes te bepaal
- Toon die entrepreneur se kennis van die onderneming
- Toon die finansiële uitvoerbaarheid van die onderneming
- Klaar die wetlike vertakings van die onderneming uit

VRAAG 4 OES, VERWERKING, BESTUUR EN AGRITOERISME**4.1 4.1.1 SES kenmerke van 'n entrepreneur**

- Loop risiko's
- Sakegeoriënteerd/profytgedrewe
- Sien geleenthede raak
- Gemotiveerd
- Entoesiasies
- Beslis/besluitnemer
- Ontvanklik
- Buigsaam
- Hardwerkend

4.1.2 Vergelyking van informele bemarking en formele bemarking

- (a) **Volume van produk wat bemark word**
Formele bemarking kan groter volumes van produk hanteer vanweë breër verspreidingskanale
- (b) **Waarde van produk wat bemark word**
Gewoonlik kan formele markte hoër pryse vra as informele markte
- (c) **Winsgewendheid**
Formele markte neig om winsgewender te wees vanweë groter marktaandeel en verspreidingsgeleenthede

4.1.3 VYF bestuursrolle as pakhuisbestuurder

- Beheer van pakhuisvoorraad
- Koördinering van daaglikse en toevallige aktiwiteite
- Motivering van personeel
- Organisasie van pakhuisfunksies
- Beplanning van huidige en toekomstige aktiwiteite

4.1.4 **VYF stukke toerusting of infrastruktuur wat in die agroverwerkingsonderneming gebruik word**

- Afleweringervoertuig
- Koelkamer
- Groentesnyer
- Droër
- Skiller
- Wasmasjien

4.1.5 **Produketikettering**

(a) **Belangrikheid van die etikettering van verwerkte goedere**

- Wetlike vereiste
- Geleentheid om handelsmerk te vestig
- Verseker klanttevredenheid

(b) **VIER tipes inligting op 'n produketiket**

- Bestanddele
- Allergene
- Vervaldatum
- Naam van produsent

4.1.6 (a) **TWEE redes vir handhawing van 'n gehalteversekeringsstelsel**

- Behou kontrakte en klante
- Verseker produkveiligheid

(b) **VIER tipes gehalteversekeringsmaatreëls in die artikel**

- HACCP
- Beskermende klere
- Gereelde ouditering
- Goeie landboupraktyke

4.1.7 **Geklassifiseer as 'n AgriBEE-onderneming? Verduidelik.**

Ja

- Ontvang ondersteuning van DAFF
- Swart eienaar
- Ontvang tenders vir staatskontrakte – voorkeerpunte

4.2 4.2.1 **Berekening van die grondprys (rand per ha) vir PLAAS A en PLAAS B**

$$\text{Plaas A} = \frac{\text{R21 000 000}}{1\,155 \text{ ha}} = \text{R18 181,82 / ha}$$

$$\text{Plaas B} = \frac{\text{R2 960 000}}{1\,400} = \text{R2 114,29 / ha}$$

4.2.2 **Redes vir die verskillende grondwaardes vir die twee plase**

- Ligging
- Vaste verbeterings
- Watervoorraad
- Waarde van lewende hawe en produksie-eenhede
- Insluiting van agritoerisme
- Elektriesiteitsvoorsiening
- Weidingspotensiaal

4.2.3 Plaas is ontwikkel vir agritoerisme, met DRIE redes

Plaas A

- Gevestigde gastehuis
- Wildbesigtigingsvoertuig
- Konferensiefasiliteite
- Verskeidenheid wild

Totaal: 200 punte